

تحلیل هفته

شماره: 488

(01 - 08 سنبله 1404 هـ ش)

نگاهی به روابط امارت اسلامی افغانستان و مالیزیا

این نشریه هفته‌وار، تحلیل رویدادهای مهم سیاسی، اقتصادی، امنیتی و اجتماعی افغانستان و منطقه است که به زبان‌های پشتو، دری، انگلیسی و عربی توسط مرکز مطالعات استراتژیک و منطقه‌ای تهیه و نشر می‌گردد.

آنچه درین شماره می خوانید:

- نگاهی به روابط امارت اسلامی افغانستان و مالیزیا 3
- پیشینه روابط افغانستان و مالیزیا 3
- موضع مالیزیا نسبت به امارت اسلامی پس از ۲۰۲۱ 4
- ابعاد سیاسی روابط امارت اسلامی و مالیزیا 5
- ابعاد اقتصادی روابط امارت اسلامی و مالیزیا 6
- ابعاد فرهنگی و آموزشی 8
- چالش ها و فرصت های فراراه روابط دو کشور 9
- فرصت ها 10
- نتیجه گیری 11
- پیشنهادات 12
- منابع 12

نگاهی به روابط امارت اسلامی افغانستان و مالیزیا

مقدمه

تحولات سیاسی پس از سال ۲۰۲۱ در افغانستان و بازگشت امارت اسلامی به قدرت، موجب تغییرات گسترده در الگوهای روابط بین‌المللی این کشور گردید. یکی از چالش‌های اساسی امارت اسلامی در این دوره، مسئله مشروعیت بین‌المللی و دسترسی به سازوکارهای دیپلماتیک و اقتصادی بوده است. در این شرایط، کشورهای اسلامی می‌توانند نقش مهمی در کاهش انزوای سیاسی و بازخوانی جایگاه افغانستان در نظام بین‌الملل ایفا کنند. از دیدگاه نظریه‌های روابط بین‌الملل، همبستگی دینی و فرهنگی می‌تواند به‌عنوان «سرمایه نرم» عمل کرده و زمینه را برای مشروعیت‌یابی و تعاملات منطقه‌ای فراهم آورد.^۱ بررسی روابط امارت اسلامی با کشورهایی که در جهان اسلام از جایگاه سیاسی و اقتصادی برجسته‌ای برخوردارند، از این جهت اهمیت مضاعف می‌یابد.

در میان کشورهای اسلامی، مالیزیا به دلیل تجربه موفق در ترکیب ارزش‌های اسلامی با توسعه مدرن، موقعیت ویژه‌ای در سیاست خارجی افغانستان پیدا می‌کند. این کشور با برخورداری از اقتصاد پویا، نظام آموزشی پیشرفته و دیپلماسی فعال در نهادهای بین‌المللی مانند سازمان همکاری اسلامی (OIC) و اتحادیه کشورهای جنوب شرق آسیا (ASEAN)، توانسته است الگوی مناسبی برای تعامل میان هویت اسلامی و مدرنیته ارائه کند. افزون بر آن، ظرفیت‌های مالیزیا در حوزه بانکداری اسلامی، فناوری و تحصیلات عالی می‌تواند پاسخگوی بخشی از نیازهای اقتصادی و علمی افغانستان باشد. مشارکت فعال این کشور در نشست‌های OIC پیرامون افغانستان، نشان‌دهنده تمایل کوالالامپور برای ایفای نقش سازنده در تحولات منطقه‌ای و حمایت از مردم افغانستان بر مبنای اصول اسلامی و انسانی است.^۲ با وجود اهمیت این موضوع، روابط افغانستان و مالیزیا کمتر به‌صورت جامع و نظام‌مند در ادبیات علمی بررسی شده است. بنابراین، مطالعه ابعاد سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و تحصیلی این روابط می‌تواند نه تنها خلاء تحقیقی موجود را پر کند، بلکه در تدوین سیاست خارجی امارت اسلامی و بازخوانی تعاملات سازنده با جهان اسلام سهم مؤثری ایفا نماید.

پیشینه روابط افغانستان و مالیزیا

روابط افغانستان و مالیزیا از منظر تاریخی و دیپلماتیک، با تاسیس سازمان همکاری اسلامی (OIC) در سال ۱۹۶۹ شکل گرفت و افغانستان نیز از همان زمان به عضویت این سازمان درآمد. مالیزیا، به‌عنوان یکی از کشورهای مؤسس OIC و با تجربه موفق در ترکیب ارزش‌های اسلامی و توسعه مدرن، نقش راهبردی در سیاست‌های چندجانبه اسلامی ایفا کرده است.^۳ این عضویت و مشارکت فعال در OIC بستری برای

تعاملات رسمی و غیررسمی میان دو کشور فراهم آورد و زمینه ساز روابط فرهنگی، آموزشی و اقتصادی شد. از سال ۲۰۰۱ تا ۲۰۲۱، با تأسیس نظام جمهوری در افغانستان و ورود این کشور به تعاملات بین‌المللی، مالیزیا به‌طور فعال در پروژه‌های بازسازی و توسعه ظرفیت‌های انسانی و نهادی حضور یافت. همکاری‌ها شامل پذیرش محصلین افغان در پوهنتون بین‌المللی اسلامی مالیزیا (IIUM)، برگزاری برنامه‌های آموزشی و دینی مشترک، و مشارکت در کنفرانس‌های بانکداری اسلامی و پژوهش‌های شرعی بود.^۴ در این دوره، مالیزیا ضمن حمایت از بازسازی افغانستان، بیشتر بر همکاری‌های بشردوستانه، تحصیلی و توسعه‌ای تمرکز داشت و افغانستان نیز تلاش کرد از تجربه مالیزیا در زمینه حکومت‌داری و توسعه پایدار بهره‌مند شود.

پس از سقوط نظام جمهوری در ۲۰۲۱ و بازگشت امارت اسلامی، روابط دو کشور وارد مرحله‌ای حساس شد. مالیزیا با وجود عدم به رسمیت‌شناسی رسمی حکومت جدید، همچنان از طریق دیپلماسی چندجانبه، به‌خصوص در چارچوب OIC، تعاملات خود را حفظ کرده است. در سال‌های اخیر، هیئت‌های مالیزیایی به کابل سفر کرده و بر زمینه‌های امنیت سایبری، آموزش دیپلمات‌ها، مدیریت حسابداری و توسعه خدمات ملکی تأکید کرده‌اند. همچنان، مالیزیا در نشست‌های OIC درباره افغانستان حضور فعال داشته و ضمن حمایت از حقوق زنان و دختران افغان، تلاش کرده است تا با دیپلماسی فرهنگی، اقتصادی و آموزشی، نقش میانجی و تسهیل‌گر را ایفا کند.^۵ این سیاست خارجی متوازن، با تأکید بر همکاری اسلامی، عدم مداخله و حمایت از توسعه پایدار، نشان‌دهنده ادامه مسیر تعامل محتاطانه اما فعال میان افغانستان و مالیزیا است، به‌خصوص در زمینه‌های غیرسیاسی و بشردوستانه.

موضع مالیزیا نسبت به امارت اسلامی پس از ۲۰۲۱

پس از سقوط نظام جمهوری در افغانستان در آگست ۲۰۲۱ و روی کار آمدن امارت اسلامی، مالیزیا مانند بسیاری از کشورهای اسلامی و آسیایی، موضعی محتاطانه و عمل‌گرایانه در قبال تحولات جدید اتخاذ کرد. مالیزیا در نشست‌های سازمان همکاری اسلامی (OIC) بارها نگرانی خود را نسبت به وضعیت حقوق بشر، به‌خصوص محرومیت زنان و دختران افغان از آموزش، ابراز کرده و خواستار لغو فوری محدودیت‌های آموزشی شده است.^۶ در عین حال، نمایندگان مالیزیا تأکید کرده‌اند که افغانستان گرفتار بحران‌های انسانی، ناامنی غذایی و بیکاری مزمن است و جامعه جهانی باید با رویکردی مبتنی بر گفت‌وگو و اعتمادسازی، به این چالش‌ها پاسخ دهد.^۷ این موضع نشان‌دهنده تلاش مالیزیا برای حفظ توازن میان اصول اسلامی، دغدغه‌های انسانی و واقعیت‌های جیوپولیتیک منطقه است.

در سطح روابط دوجانبه، مالیزیا از سال ۲۰۲۲ به بعد چندین هیئت رسمی به کابل اعزام کرده است که هدف آن‌ها گسترش تعاملات اقتصادی، آموزشی و دیپلماتیک با امارت اسلامی بوده است. در یکی از این دیدارها، هیئت مالیزیایی به رهبری نماینده نخست‌وزیر این کشور با مقام‌های ارشد امارت اسلامی از جمله

امیرخان متقی، سرپرست وزارت خارجه، دیدار کرد و بر ایجاد برنامه‌های آموزشی کوتاه‌مدت برای دیپلمات‌ها و کارمندان دولتی افغانستان تأکید نمود.⁸ این دیدارها نشان‌دهنده تمایل مالیزیا برای حفظ ارتباطات کاری و فنی با حکومت امارت اسلامی افغانستان است، هرچند این تعاملات در سطح رسمی و دیپلماتیک هنوز به رسمیت شناختن کامل منجر نشده‌اند. مقام‌های امارت اسلامی نیز در این دیدارها از مالیزیا خواسته‌اند تا برای افغان‌های مقیم آن کشور امکانات آموزشی و صحتی فراهم کند، که نشان‌دهنده تلاش برای تقویت روابط انسانی و فرهنگی میان دو کشور است.

در بُعد منطقه‌ای و بین‌المللی، مالیزیا تلاش کرده است تا نقش خود را در چارچوب همکاری‌های اسلامی و آسیایی حفظ کند، بدون آن که از اصول حقوق بشری و سیاست‌های داخلی خود عدول کند. این کشور از تعامل با امارت اسلامی در زمینه مبارزه با مواد مخدر حمایت کرده و خواستار ارائه گزینه‌های جایگزین برای دهقانان افغان شده است. در عین حال، مالیزیا در نشست‌های بین‌المللی از لزوم ارائه کمک‌های بشردوستانه پایدار و قابل پیش‌بینی به افغانستان دفاع کرده و تأکید نموده است که همکاری‌های اقتصادی و اجتماعی در سطح منطقه برای دستیابی به صلح و ثبات در افغانستان حیاتی است.⁹ این موضع‌گیری‌ها نشان می‌دهد که مالیزیا، با وجود عدم به رسمیت شناسی امارت اسلامی، سیاستی متوازن و چندلایه را در قبال افغانستان دنبال می‌کند سیاستی که بر پایه اصول اسلامی، دغدغه‌های انسانی، و منافع منطقه‌ای بنا شده است.

ابعاد سیاسی روابط امارت اسلامی و مالیزیا

در پی تحولات سیاسی افغانستان در سال ۲۰۲۱ و روی کار آمدن دوباره امارت اسلامی، روابط سیاسی میان افغانستان و مالیزیا وارد مرحله‌ای جدید و محتاطانه شد. مالیزیا، به عنوان یک کشور اسلامی موفق در جنوب شرق آسیا، همواره تلاش کرده است تا نقش میانجی را در تعامل با حکومت‌های اسلامی ایفا کند. با آن که تاکنون امارت اسلامی را به رسمیت نشناخته، حتی پس از به رسمیت شناسی امارت اسلامی توسط روسیه در جولای ۲۰۲۵ مالیزیا همچنان بر ادغام مشروط افغانستان در جامعه بین‌المللی تأکید کرده و نقش سازمان همکاری اسلامی را به عنوان بستر کم هزینه برای گفتگو و میانجیگری تقویت نموده است. اما در سطح دیپلماسی عملی، گام‌هایی برای گسترش روابط برداشته است. سفر هیئت‌های رسمی مالیزیایی به کابل، از جمله دیدار نمایندگان وزارت‌های خارجه، دفاع و داخله مالیزیا با مقامات امارت اسلامی، نشان‌دهنده تمایل دو طرف برای ایجاد کانال‌های ارتباطی سیاسی و دیپلماتیک است.¹⁰ در این دیدارها، طرفین درباره گسترش روابط دینی، فرهنگی و اقتصادی گفت‌وگو کرده‌اند و مالیزیا پیام حسن نیت خود را از طریق نماینده ویژه‌اش به کابل منتقل کرده است. این تعاملات نشان می‌دهد که مالیزیا، ضمن حفظ

موضع رسمی خود در قبال مشروعیت حکومت امارت اسلامی، در تلاش است تا از طریق دیپلماسی نرم، نقش مؤثری در تحولات منطقه‌ای ایفا کند.

در سطح سیاست‌گذاری، مالیزیا با تأکید بر اصول اسلامی و حقوق بشر، تلاش کرده است تا تعادل میان ارزش‌های داخلی خود و واقعیت‌های سیاسی افغانستان را حفظ کند. در دیدارهای اخیر، مقام‌های مالیزیایی از وضعیت سیاسی افغانستان ابراز امیدواری کرده‌اند و خواستار گسترش همکاری‌ها در زمینه آموزش دیپلومات‌ها، فناوری اطلاعات، حسابداری و توسعه خدمات ملکی شده‌اند.¹¹ این پیشنهادها نشان‌دهنده رویکرد عمل‌گرایانه مالیزیا در تعامل با افغانستان است؛ رویکردی که بر ظرفیت‌سازی و انتقال تجربه‌های موفق حکومت‌داری تمرکز دارد. از سوی دیگر، امارت اسلامی نیز از مالیزیا خواسته است تا برای بیش از ۳۰۰۰ افغان مقیم آن کشور، تسهیلات آموزشی و صحتی فراهم کند،¹² که نشان‌دهنده تلاش برای تقویت روابط انسانی و سیاسی میان دو ملت است. آگاهان امور سیاسی معتقدند که مالیزیا می‌تواند با استفاده از تجربه‌های خود در زمینه حکومت‌داری اسلامی، به افغانستان در مسیر خروج از انزوای سیاسی کمک کند. این دیدگاه‌ها نشان می‌دهند که روابط سیاسی میان دو کشور، هرچند رسمی نیست، اما در حال شکل‌گیری بر پایه منافع مشترک و ارزش‌های فرهنگی است.

در بُعد منطقه‌ای و بین‌المللی، مالیزیا تلاش کرده است تا نقش خود را در چارچوب سازمان همکاری اسلامی و مجامع بین‌المللی حفظ کند و از طریق این نهادها، مواضع خود را در قبال افغانستان بیان نماید. وزیر امور خارجه افغانستان در نشست‌های سازمان همکاری اسلامی شرکت کرده و از حمایت‌های بشردوستانه مالیزیا، به‌خصوص در جریان زلزله هرات، قدردانی کرده است. این تعاملات نشان‌دهنده تلاش دو کشور برای استفاده از دیپلماسی چندجانبه در تقویت روابط سیاسی است. از سوی دیگر، در این زمینه امید می‌رود که امارت اسلامی از سفر هیئت‌های کشورهای اسلامی، به‌خصوص مالیزیا، برای خروج از انزوای سیاسی بهره‌برد و با ایجاد فضای گفت‌وگو، زمینه به‌رسمیت شناخته شدن خود را فراهم سازد.

ابعاد اقتصادی روابط امارت اسلامی و مالیزیا

روابط اقتصادی میان افغانستان و مالیزیا پس از تحولات سیاسی سال ۲۰۲۱ وارد مرحله‌ای نوین و محتاطانه شده است. مالیزیا، به عنوان یکی از اقتصادهای موفق جنوب شرق آسیا، با بهره‌گیری از تجربه‌های خود در زمینه‌های تجارت، بانکداری و توسعه زیرساخت، علاقه‌مند به گسترش همکاری با افغانستان شده است. در نشست‌های مجازی میان وزارت صنعت و تجارت افغانستان و وزارت اقتصاد مالیزیا، دو طرف درباره فرصت‌های سرمایه‌گذاری در حوزه‌های معادن، انرژی، حمل‌ونقل و تولیدات صنعتی گفت‌وگو کرده‌اند. مالیزیا با تأکید بر توانمندی‌های خود در زمینه واردات و صادرات، اعلام آمادگی کرده است تا در توسعه زیرساخت‌های تجاری افغانستان، از جمله ایجاد مراکز توزیع کالا در کابل و کوالالمپور، نقش ایفا کند.¹³

این پیشنهادها نشان‌دهنده رویکرد عمل‌گرایانه مالیزیا در تعامل با افغانستان است؛ رویکردی که بر ظرفیت‌سازی و انتقال تجربه‌های موفق اقتصادی تمرکز دارد.

در سطح تجارت دوجانبه، افغانستان تلاش کرده است تا با جذب سرمایه‌گذاران مالیزیایی، زمینه‌های رشد اقتصادی داخلی را تقویت کند. اما تجارت افغانستان با مالیزیا در سه سال اخیر همواره با کسری همراه بوده است؛¹⁴

جدول ۷-۱۳: د بهرنی سوداگری بیلانسی د هیواد په توپیر (زر دالر)
جدول ۷-۱۳: بیلانسی تجارت خارجی به تفکیک مملکت (هزار دالر)

Table 13-7: Trade Balance of Goods by Countries (thousand US\$)

S/N	Country	۱۴۰۲ 2023-24	۱۴۰۱ 2022-23	۱۴۰۰ 2021-22	هېواد / مملکت	شمېره شماره
	Total balance	-6,798,401	-5,169,189	-4,050,687	د بهرنی سوداگری بیلانسی / بیلانسی تجارت خارجی	
1	Iran	-1,897,930	-1,442,308	-1,109,533	ایران	۱
2	China	-1,500,490	-1,243,897	-712,430	چین	۲
3	Pakistan	-635,388	12,473	-157,452	پاکستان	۳
4	Kazakhstan	-249,634	-328,244	-318,482	قزاقستان	۴
5	Uzbekistan	-343,662	-253,810	-375,287	ازبکستان	۵
6	Japan	-86,532	-30,986	-69,548	جاپان	۶
7	Turkmenistan	-458,185	-427,422	-425,068	ترکمنستان	۷
8	Malaysia	-164,888	-146,664	-167,044	مالیزیا	۸
9	Russia	-409,469	-286,194	-50,722	روسیه	۹

در سال ۱۴۰۰ منفی ۱۶۷ میلیون دالر، در سال ۱۴۰۱ کاهش یافته و به ۱۴۶ میلیون رسیده است، اما در ۱۴۰۲ دوباره به ۱۶۴ میلیون افزایش یافته است. این روند نشان می‌دهد واردات افغانستان از مالیزیا به مراتب بیشتر از صادرات آن بوده و روابط تجاری دو کشور همچنان نامتوازن باقی مانده است.

وزارت صنعت و تجارت افغانستان در دیدار با هیئت مالیزیایی، بر اهمیت ایجاد بازارهای مشترک برای محصولات افغانی مانند قالین، پنبه، سنگ‌های معدنی و زعفران تأکید کرده است. همچنان، پیشنهاد برگزاری کنفرانس‌های تجاری مشترک برای معرفی ظرفیت‌های اقتصادی دو کشور مطرح شده است. مالیزیا نیز با استقبال از این پیشنهادها، اعلام کرده است که با اعزام تیم‌های تخصصی به کابل، زمینه‌های همکاری در بخش‌های بانکداری، لجیستیک و امنیت سایبری را بررسی خواهد کرد.¹⁵ این تعاملات نشان می‌دهند که هرچند روابط تجاری میان دو کشور هنوز در مراحل ابتدایی قرار دارد، اما ظرفیت‌های بالقوه برای توسعه پایدار و متوازن وجود دارد که می‌تواند در صورت مدیریت هوشمندانه، به نتایج ملموس اقتصادی منجر شود.

در بُعد ساختاری، افغانستان و مالیزیا در حال بررسی ایجاد چارچوب‌های حقوقی و فنی برای تسهیل سرمایه‌گذاری‌های مشترک هستند. وزارت صنعت و تجارت افغانستان پیشنهاد کرده است که تیم‌های تخصصی در کابل و کوالالامپور تشکیل شوند تا مسائل تخنیکی و حقوقی مرتبط با سرمایه‌گذاری را بررسی کنند. این اقدام می‌تواند به ایجاد اعتماد میان سرمایه‌گذاران مالیزیایی و نهادهای اقتصادی افغانستان کمک کند. از سوی دیگر، مالیزیا با توجه به تجربه‌های موفق خود در توسعه پارک‌های صنعتی، اعلام آمادگی کرده است تا در طراحی و اجرای پروژه‌های مشابه در افغانستان همکاری کند.¹⁶ بی‌تردید اگر این همکاری‌ها

با حمایت نهادهای بین‌المللی و منطقه‌ای همراه شود، می‌تواند به تقویت زیرساخت‌های اقتصادی افغانستان و کاهش وابستگی به کمک‌های خارجی انجامد. به طورکل، روابط اقتصادی و تجاری میان افغانستان و مالیزیا در حال شکل‌گیری بر پایه منافع مشترک، ظرفیت‌های مکمل و اراده سیاسی دو طرف است.

ابعاد فرهنگی و آموزشی

روابط فرهنگی میان افغانستان و مالیزیا، با وجود تفاوت‌های جغرافیایی و تاریخی، بر پایه اشتراکات دینی و تمدنی شکل گرفته و در سال‌های اخیر، به‌خصوص پس از تحولات سیاسی افغانستان در ۲۰۲۱، وارد مرحله‌ای جدیدی شده است. مالیزیا به عنوان کشوری با اکثریت مسلمان و تجربه موفق در هم‌زیستی فرهنگی، تلاش کرده است تا با حفظ موضع محتاطانه در قبال حکومت سرپرست افغانستان، از طریق دیپلماسی فرهنگی به تعاملات خود ادامه دهد. دیدارهای هیئت‌های مالیزیایی با مقام‌های امارت اسلامی نشان‌دهنده تمایل دو طرف برای گسترش روابط دینی، فرهنگی و بشردوستانه است. در این دیدارها، کمک‌های مالیزیا در زمینه‌های فرهنگی، به‌خصوص در جریان زلزله هرات، مورد قدردانی قرار گرفته و درخواست‌هایی برای توسعه همکاری‌های اجتماعی و فرهنگی مطرح شده است. این روند نشان می‌دهد که اشتراکات مذهبی و ارزش‌های اسلامی، بستری مناسب برای حفظ و تقویت روابط فرهنگی میان دو کشور فراهم کرده‌اند، حتی در شرایطی که روابط سیاسی رسمی با چالش‌هایی مواجه است.

در حوزه آموزش، مالیزیا نقش فعالی در ارائه برنامه‌های آموزشی کوتاه‌مدت برای دیپلمات‌ها و کارمندان دولتی افغانستان ایفا کرده و پیشنهادهایی در زمینه تکنالوژی معلوماتی، حسابداری، مدیریت دولتی و خدمات ملکی ارائه داده است.¹⁷ این اقدامات با هدف ارتقاء ظرفیت‌های اداری و فنی افغانستان صورت گرفته و نشان‌دهنده تمایل مالیزیا برای انتقال تجربه‌های موفق خود در زمینه حکومت‌داری و آموزش است. همچنین، درخواست امارت اسلامی برای فراهم‌سازی تسهیلات تحصیلی و صحتی برای هزاران افغان مقیم مالیزیا، بیانگر اهمیت روابط آموزشی در سطح مردمی و مهاجران افغان است. پوهنتون‌های مالیزیا، به‌خصوص پوهنتون بین‌المللی اسلامی مالیزیا (IIUM)، در دو دهه اخیر میزبان صدها محصلی افغان در رشته‌های مختلف بوده‌اند و از طریق برنامه‌هایی چون MTCP و همکاری با وزارت تحصیلات عالی افغانستان، زمینه تحصیل رایگان یا با تخفیف را فراهم کرده‌اند. این همکاری‌ها نه تنها موجب ارتقای ظرفیت علمی افغانستان شده، بلکه شبکه‌ای از تعاملات علمی و فرهنگی میان دو کشور ایجاد کرده است.

همکاری‌های علمی و پوهنتونی میان افغانستان و مالیزیا فراتر از پذیرش محصلان، برگزاری کنفرانس‌های مشترک و توسعه پروژه‌های تحقیقاتی نیز بوده است. پوهنتون‌های مالیزیا، به‌خصوص در حوزه مطالعات اسلامی، حقوق تطبیقی و بانکداری اسلامی، با نهادهای علمی افغانستان ارتباط برقرار کرده‌اند و برخی استادان افغان نیز در قالب فرصت‌های مطالعاتی در مالیزیا آموزش دیده‌اند. تلاش برای امضای

تفاهم‌نامه‌های همکاری میان پوهنتون‌های دو کشور با هدف ارتقای کیفیت آموزش و ایجاد مراکز تحقیقاتی مشترک، نشان‌دهنده عمق این روابط علمی است.¹⁸ نزدیکی فرهنگی و اسلامی میان دو کشور، با پایبندی به ارزش‌های مشترک مذهبی و دیدگاه‌های مشابه در زمینه آموزش اسلامی، زمینه‌ای مناسب برای همگرایی منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای فراهم کرده است. مالیزیا با تجربه موفق در تلفیق مدرنیته و اسلام، الگویی برای افغانستان محسوب می‌شود و نهادهایی مانند سازمان همکاری اسلامی می‌توانند نقش تسهیل‌گر در ایجاد پل‌های فرهنگی ایفا کنند. این نزدیکی، در صورت مدیریت صحیح، می‌تواند به تقویت روابط در سایر حوزه‌ها از جمله اقتصادی و سیاسی نیز قرار گیرد.

چالش‌ها و فرصت‌های فراراه روابط دو کشور

چالش‌ها

روابط امارت اسلامی افغانستان با مالیزیا، با وجود برخی تعاملات غیررسمی و دیپلماسی فرهنگی، با چالش‌های نیز مواجه است که در ذیل به عمده‌ترین آنها پرداخته می‌شود:

عدم شناسایی بین‌المللی امارت اسلامی: یکی از موانع اساسی در توسعه روابط دوجانبه، مسئله شناسایی سیاسی است. مالیزیا، همچون بسیاری از کشورهای اسلامی و عضو سازمان همکاری اسلامی، از برقراری روابط رسمی و دیپلماتیک با کابل خودداری کرده است. مالیزیا به عنوان کشوری متعهد به اصول دیپلماسی چندجانبه و حقوق بین‌الملل، اعلام کرده است که شناسایی حکومت امارت اسلامی منوط به تشکیل دولت فراگیر، رعایت حقوق بشر و تضمین آزادی‌های اساسی است.¹⁹ این موضع، در هماهنگی با سیاست‌های سازمان ملل و کشورهای غربی اتخاذ شده و نشان‌دهنده آن است که تا زمانی که امارت اسلامی نتواند معیارهای مشروعیت بین‌المللی را برآورده سازد، روابط با مالیزیا در سطح نمادین باقی خواهد ماند.

فشارهای سیاسی و دیپلماتیک غرب: امریکا و متحدانش، با استفاده از ابزارهای اقتصادی، تحریم‌های مالی و نفوذ در نهادهای بین‌المللی، تلاش کرده‌اند تا مانع از مشروعیت‌یابی حکومت امارت اسلامی شوند. مالیزیا نیز به عنوان کشوری با روابط گسترده اقتصادی و امنیتی با غرب، در معرض این فشارها قرار دارد و نمی‌تواند به راحتی سیاستی مستقل در قبال افغانستان اتخاذ کند. هرگونه نزدیکی رسمی با امارت اسلامی ممکن است پیامدهایی برای روابط مالیزیا با امریکا، اتحادیه اروپا و نهادهای مالی بین‌المللی داشته باشد. از این رو، مالیزیا با اتخاذ رویکردی محتاطانه، تلاش کرده است تا ضمن حفظ ارتباطات انسانی و فرهنگی با افغانستان، از ورود به تعاملات رسمی و سیاسی با حکومت امارت اسلامی پرهیز کند.

تفاوت دیدگاه‌ها در حوزه حقوق بشر: موضوعات حقوق بشری شاید یکی از موانع بنیادین در روابط امارت اسلامی با مالیزیا محسوب شود. مالیزیا با وجود پایبندی به ارزش‌های اسلامی، در حوزه حقوق زنان، آموزش

و مشارکت اجتماعی، سیاستی بازتر نسبت به امارت اسلامی دارد. در حالی که امارت اسلامی تأکید دارد که حقوق زنان باید در چارچوب شریعت اسلامی و فرهنگ افغانی تعریف شود، در حالیکه مالیزیا بر آموزش زنان، مشارکت آنان در بازار کار و حضور در عرصه‌های سیاسی و اجتماعی تأکید دارد. این تفاوت دیدگاه، موجب شده است که مقامات مالیزیایی در نشست‌های بین‌المللی، نگرانی خود را نسبت به وضعیت زنان در افغانستان ابراز کنند و خواستار اصلاحات اجتماعی از سوی امارت اسلامی شوند.²⁰ این شکاف ارزشی، نه تنها مانع از نزدیکی فرهنگی و سیاسی میان دو کشور شده، بلکه بر تصویر بین‌المللی امارت اسلامی نیز تأثیر منفی گذاشته است.

نبود زیرساخت‌های حقوقی و دیپلماتیکی: امارت اسلامی، با عدم پذیرش کنوانسیون‌های بین‌المللی، نبود سفارت‌خانه‌های فعال، و محدودیت در تعامل با نهادهای جهانی، نتوانسته است چارچوبی برای روابط پایدار با کشورهای مانند مالیزیا ایجاد کند. از سوی دیگر، مالیزیا نیز به دلیل نبود ضمانت‌های حقوقی، شفافیت در سیاست‌گذاری و نگرانی از پیامدهای امنیتی، از سرمایه‌گذاری و تعامل رسمی با حکومت امارت اسلامی خودداری کرده است. این وضعیت، موجب شده است که روابط دو کشور در سطح دیپلماسی عمومی، نشست‌های غیررسمی و همکاری‌های بشردوستانه باقی بماند و نتواند به مرحله‌ای از همکاری‌های استراتژیکی و بلندمدت برسد. برای عبور از این چالش‌ها، امارت اسلامی نیازمند اصلاحات بنیادین در ساختار حکمرانی، پذیرش اصول دیپلماسی بین‌المللی و ایجاد اعتماد با کشورهای اسلامی از جمله مالیزیا است.

فرصت‌ها

در زمینه روابط امارت اسلامی افغانستان با مالیزیا فرصت‌های نیز وجود دارد که نمی‌شود آن‌ها را نادیده گرفت:

نقش استراتژیک مالیزیا به عنوان پل ارتباطی افغانستان با جهان اسلام: در شرایطی که افغانستان با چالش‌های سیاسی و محدودیت‌های دیپلماتیک روبه‌رو است، مالیزیا می‌تواند به عنوان یک پل ارتباطی مؤثر میان امارت اسلامی و جهان اسلام ایفای نقش کند. این کشور با بهره‌مندی از جایگاه خاص در منطقه جنوب شرق آسیا و داشتن زیرساخت‌های دیپلماتیک و فرهنگی، قابلیت دارد که صدای افغانستان را در مجامع اسلامی و بین‌المللی بازتاب دهد. حضور دیپلمات‌های مالیزیایی در کابل و دیدارهایشان با مقامات امارت اسلامی، نشان‌دهنده تمایل دو طرف برای گسترش تعامل و تبادل تجارب است. این امر زمینه را برای الگوبرداری از موفقیت‌های مالیزیا در حوزه‌هایی چون حکومتمداری اسلامی، امنیت سایبری، توسعه اقتصادی و خدمات اجتماعی فراهم می‌سازد. در واقع، مالیزیا می‌تواند با ایفای نقش واسطه‌ای فعال، افغانستان را به جامعه اسلامی جهانی نزدیک‌تر کند.

بهره‌برداری از ظرفیت‌های سازمان همکاری اسلامی (OIC): سازمان همکاری اسلامی بستری مناسب برای تقویت روابط افغانستان و مالیزیا در قالب همکاری‌های چندجانبه اسلامی فراهم کرده است. مالیزیا، به‌عنوان عضو فعال این سازمان، همواره از برنامه‌های بشردوستانه و توسعه‌محور در افغانستان حمایت کرده و در نشست‌های مرتبط با وضعیت این کشور حضور داشته است. از سوی دیگر، امارت اسلامی نیز تلاش دارد با شرکت در نشست‌های OIC، حمایت‌های سیاسی و اقتصادی بیشتری را جلب کند. همکاری در حوزه‌هایی مانند تجارت، بانکداری اسلامی، سرمایه‌گذاری در معادن و زراعت، و ایجاد بازارهای مشترک از جمله زمینه‌های قابل توجه در این چارچوب است. با رفع موانع حقوقی و بانکی، این فرصت می‌تواند به تحول اقتصادی افغانستان و تقویت جایگاه مالیزیا در نقش میانجی‌گری اسلامی بینجامد.

دیپلماسی اسلامی و تقویت قدرت نرم: دیپلماسی اسلامی به‌عنوان ابزاری مؤثر از جنس قدرت نرم، فرصت دیگری است که می‌تواند روابط امارت اسلامی و مالیزیا را تقویت کند. امارت اسلامی با تأکید بر ارزش‌های دینی و تلاش برای تعامل با کشورهای مسلمان، می‌تواند از دیپلماسی اسلامی برای جلب حمایت‌های فرهنگی، سیاسی و علمی بهره‌برداری کند. در این راستا، مالیزیا با سابقه درخشان در تلفیق اسلام با توسعه مدرن، به‌عنوان الگوی موفقی از حکمرانی اسلامی، می‌تواند تجربیات خود را در اختیار افغانستان قرار دهد. تقویت دیپلماسی اسلامی میان دو کشور نه تنها به ارتقای مشروعیت بین‌المللی افغانستان در جهان اسلام کمک می‌کند، بلکه مسیر تعامل مؤثر با سایر کشورهای اسلامی را نیز هموار می‌سازد. این دیپلماسی بر پایه احترام متقابل و ارزش‌های مشترک اسلامی می‌تواند تصویر مثبتی از افغانستان در جهان اسلام ارائه دهد.

همکاری علمی و فرهنگی برای ارتقای ظرفیت‌های انسانی: در کنار حوزه‌های سیاسی و اقتصادی، همکاری‌های فرهنگی و علمی فرصت دیگری است که می‌تواند به تقویت روابط دوجانبه میان افغانستان و مالیزیا تمام شود. تبادل استادان و محصلان، برگزاری کنفرانس‌های علمی مشترک، همکاری در زمینه آموزش اسلامی، و گفت‌وگو درباره حقوق بشر از جمله زمینه‌هایی است که می‌تواند به توسعه ظرفیت‌های انسانی در افغانستان کمک کند. مالیزیا با داشتن پوهنتون‌های اسلامی معتبر، تجربه موفقی در توسعه آموزش‌های معاصر دارد و می‌تواند این دانش را در اختیار افغانستان قرار دهد. این همکاری‌ها می‌توانند ضمن تقویت گفت‌وگوی بین‌نخبگان دو کشور، به رشد فکری و اجتماعی نسل جوان افغانستان نیز بینجامد.

نتیجه‌گیری

روابط امارت اسلامی افغانستان و مالیزیا در چارچوب الگویی از تعامل محتاطانه و مشروط شکل گرفته است. کوالالامپور تاکنون حکومت کابل را به رسمیت نشناخته اما از طریق چندجانبه‌گرایی اسلامی و به‌خصوص سازمان همکاری اسلامی (OIC) و مسیرهای بشردوستانه و فنی، کانال‌هایی برای گفت‌وگو و

مدیریت مسائل باز گذاشته است. این سیاست با اسناد OIC هم‌نوا بوده و بر مدیریت بحران انسانی افغانستان، ایجاد کانال‌های هماهنگ تعامل و مشروط در حوزه‌هایی چون دولت فراگیر و حقوق بشر تأکید دارد. سفرها و دیدارهای نمایندگان مالیزیا در سال‌های ۲۰۲۴ و ۲۰۲۵ و میزبانی هیأت آموزشی افغانستان در نومبر ۲۰۲۴ نشان می‌دهد سیاست عدم شناسایی همراه با گفت‌وگوی موضوع‌محور، دنبال می‌شود و هدف آن انتقال تجربه‌های حکمرانی و آموزشی در چارچوب اصول حقوق بین‌الملل است.

در حوزه‌های اقتصادی، تجاری، فرهنگی و آموزشی نیز روندی از پیشروی تدریجی در مسیرهای کم‌ریسک قابل مشاهده است. مبادلات تجاری دوجانبه هرچند محدود و نوسانی، در سال‌های ۲۰۲۴ و ۲۰۲۵ رو به افزایش بوده و بیشتر در قالب تجارت، خدمات آموزشی و کمک‌های بشردوستانه جریان یافته است. فعالیت مرکز بشردوستانه مالیزیا در کابل و برنامه‌هایی چون اعطای ۱۰۰ بورسیه پوهنتونی در ۲۰۲۲ این روند را تقویت کرده، اما تحریم‌ها، محدودیت‌های بانکی، فقدان تضمین‌های حقوقی و بحران حقوق بشر به خصوص در زمینه آموزش دختران، همچنان مانع گسترش روابط رسمی شده است. از این‌رو تا زمان ایجاد اصلاحات حداقلی مانند بازگشایی پایدار دروازه‌های تحصیل برای دختران و تضمین مشارکت اجتماعی، روابط عمدتاً در قالب همکاری‌های OIC محور و پروژه‌های کوچک باقی خواهد ماند. در صورت تحقق این اصلاحات، مالیزیا می‌تواند با ظرفیت‌های خود در بانکداری و تجارت اسلامی و دیپلماسی چندجانبه به "پل فنی" افغانستان بدل شده و همکاری‌ها در معادن، زراعت و تحصیلات عالی از سطح نمادین به مشارکت‌های نهادی ارتقا یابد؛ اما در غیر آن، سناریوی محتمل همان تعامل محدود و موضوع‌محور است که تغییر معناداری در وضعیت به رسمیت‌شناسی ایجاد نخواهد کرد.

پیشنهادهای

1. امارت اسلامی باید گام‌های ملموس در جهت اصلاحات سیاسی، تشکیل دولت فراگیر و رعایت حقوق بشر بردارد تا زمینه تعامل رسمی با کشورهای اسلامی از جمله مالیزیا فراهم شود.
2. ایجاد سازوکارهای مشترک در چارچوب سازمان همکاری اسلامی، مانند کمیته‌های اقتصادی، آموزشی و فرهنگی، می‌تواند بستری برای همکاری‌های چندجانبه ایجاد کند.
3. توسعه دیپلماسی علمی و فرهنگی از طریق تبادل استادان، محصلان و برگزاری کنفرانس‌های مشترک، می‌تواند به تقویت پیوندهای انسانی و فکری میان دو کشور کمک کند.
4. ایجاد نهادهای تسهیل‌گر در حوزه بانکداری اسلامی و تجارت، با هدف رفع موانع مالی و حقوقی، می‌تواند مسیر سرمایه‌گذاری و تجارت دوجانبه را هموار سازد.

منابع

¹ Bettiza, Gregorio, *Religious Soft Power: Definition(s), Limits and Usage*, MDPI, 2021, 3, [link](#)

² Organisation of Islamic Cooperation, *Annual Report 2023*, Jeddah, Saudi Arabia, 2023, [link](#)

³ Organisation of Islamic Cooperation (OIC), *Member States*, 2023, [link](#)

⁴ Shafaqna News Agency, "The Relations between Afghanistan and Malaysia," Last modified 2023, [link](#)

⁵ Astro Awani, "Malaysia Supports OIC's Collective Stand on Development in Afghanistan," Last modified 2021, [link](#)

⁶ طلوع نیوز: بررسی وضعیت زنان و چالش‌های آنان در نشست سازمان همکاری اسلامی، 23 سنبله 1403 ش، قابل دسترسی: [لینک](#)

⁷ Ministry of Foreign Affairs of Malaysia, Permanent Mission of Malaysia to the United Nations, "Statement at the 77th Session of the General Assembly on the Situation in Afghanistan," New York, November 10, 2022, [link](#)

⁸ آریا نیوز: دیدار هیأت عالی رتبه مالیزیایی با مقام‌های امارت اسلامی، 5 ثور 1403 ش، قابل دسترسی: [لینک](#)

⁹ آریانا نیوز: مالیزیای و قرغیزستان خواستار تعامل بیشتر جامعه بین‌المللی با افغانستان شدند، 4 سرطان 1404 ش، قابل دسترسی: [لینک](#)

¹⁰ سلام وطن‌دار فارسی: سفر هیئت مالیزیایی به کابل؛ آگاهان: برقراری روابط افغانستان با مالیزیای مهم است، 9 ثور 1403 ش، قابل دسترسی: [لینک](#)

¹¹ روزنامه هیواد: آگاهان امور: برقراری روابط افغانستان با مالیزیای مهم است، 30 اپریل 2024 م، قابل دسترسی: [لینک](#)

¹² وزارت امور خارجه ا.ا.ا: نمایندگان وزارت‌های خارجه، دفاع، داخله؛ مشاورین دفتر نخست‌وزیر مالیزیای و نماینده ویژه آن کشور برای افغانستان با مولوی

امیرخان متقی وزیر امور خارجه امارت اسلامی افغانستان ملاقات نمود، 2024/24/4، قابل دسترسی: [لینک](#)

¹³ وزارت صنعت و تجارت: مالیزیای علاقمند سرمایه‌گذاری در افغانستان است، 23 حوت 1400 ش، قابل دسترسی: [لینک](#)

¹⁴ اداره ملی احصائیه و معلومات: سالنامه احصائیوی، شماره 45، اسد 1403 ش، صفحه 345، قابل دسترسی: [لینک](#)

¹⁵ وزارت صنعت و تجارت: مالیزیای علاقمند سرمایه‌گذاری در افغانستان است، 23 حوت 1400 ش، قابل دسترسی: [لینک](#)

¹⁶ وزارت صنعت و تجارت: مالیزیای علاقمند سرمایه‌گذاری در افغانستان است، 23 حوت 1400 ش، قابل دسترسی: [لینک](#)

¹⁷ وزارت امور خارجه ا.ا.ا: نمایندگان وزارت‌های خارجه، دفاع، داخله؛ مشاورین دفتر نخست‌وزیر مالیزیای و نماینده ویژه آن کشور برای

افغانستان با مولوی امیرخان متقی وزیر امور خارجه امارت اسلامی افغانستان ملاقات نمود، 2024/24/4، قابل دسترسی: [لینک](#)

¹⁸ رادیو تلویزیون ملی: دیدار وزیر تحصیلات عالی با نماینده ویژه مالیزیای برای افغانستان؛ روی پیشرفت‌های تحصیلی در کشور گفتگو شد، اول

جولای 2025 م، قابل دسترسی: [لینک](#)

¹⁹ Channel News Asia, "Malaysia's humanitarian aid to Afghanistan not about recognition of Taliban government, says foreign minister," February 14, 2022, [link](#)

²⁰ Prime Minister's Office of Malaysia Official Website, MALAYSIA READY TO COOPERATE WITH AFGHANISTAN – PM ANWAR, 22 March 2023, [link](#)

مرکز مطالعات استراتژیک و منطقوی یک نهاد مطالعاتی غیردولتی و غیرانتفاعی می‌باشد که در سال ۱۳۸۸ خورشیدی در شهر کابل بنیان نهاده شده است. این مرکز از طریق پژوهش‌های دقیق و بی‌طرفانه خویش به منظور ارزیابی و غنای پالیسی‌ها در افغانستان و منطقه فعالیت می‌کند.

ارتباط با ما:

ایمیل: info@csrsaf.org

وب سایت: www.csrsaf.org

+93780618000

تماس: +۹۳۷۸۰۶۱۸۰۰۰

www.csrsaf.org

info@csrsaf.org